

Docent Hans Landqvist
Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet
<<http://hum.gu.se/institutioner/svenska-spraket/personal/svehl>>

ICC Annual Conference 2007, Stockholm

Section IC 4

[English title: Informality, political correctness (PC), and bullshit:
on linguistic trends i modern Swedish]

Informalisering, politisk korrekthet och skitsnack: om några aktuella utvecklings- tendenser i svenskan

- Vem bestämmer över språket?
- Några utvecklingstendenser i svenskan efter 1945
- Tre aktuella utvecklingstendenser i svenskan

Informalisering

- tilltalsskick
- myndighetstexter
- informaliseringens gränser

Politisk korrekthet

- etnicitet
- familjeliv

Skitsnack

- skitsnack i företagsvärlden
- skitsnack i förvaltning och politik
- Försök till summering
- En ofullständig referenslista

Vem bestämmer över språket?

- Språket förändras när språkbrukarnas uttrycksbehov förändras.
- Språkliga förändringar kan gälla alla språkliga områden: uttal, stavning, böjning av ord, meningsbyggnad, utformningen av olika slags texter, konventioner för användningen av språket osv.
- Språket förändrar sig inte av egen kraft, utan det är människor som förändrar språket.
- Vilka språkbrukare, individer och kollektiv, förändrar egentligen språket?

”När Fredrik Lindström i ett av sina tv-program 2002 skulle svara på frågan ’vem bestämmer över språket?’, blev svaret *du*, exemplifierat med en alldeles vanlig tant. Det var ett utmärkt svar så till vida att det avvisade vanföreställningar om att Svenska Akademien, Svenska språknämnden eller Skolverket kan diktera utvecklingen. Jag vill också gärna svara som Fredrik Lindström. Samtidigt är det ett alltför romantiskt svar. Det bortser från att *du*, tanten och Oskars mamma är fångna i stora samhälleliga strukturer som vi inte råder över. Språkhistorien, liksom all annan historia, är ett resultat av samspelet eller striden mellan sega strukturer och aktivt handlande människor. Var makten över språket finns i ett givet ögonblick är svårt att fånga in.”

(Josephson, *Ju. Ifrågasatta självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige*, 2004, s. 123, kursiv stil i originalet)

Språkrådet (f.d. Svenska språknämnden) skall bl.a. arbeta för att ”språksituationen i Sverige utvecklar sig i enlighet med riksdagens fyra mål för svensk språkpolitik:

- Svenska ska vara huvudspråk i Sverige.
- Svenska ska vara ett komplett och samhällsbärande språk.
- Den offentliga svenskan ska vara vårdad, enkel och begriplig.
- Alla ska ha rätt till språk: att utveckla och tillägna sig svenska språket, att utveckla och bruka det egna modersmålet och nationella minoritetsspråket och att få möjlighet att lära sig främmande språk.

Språkpolitiken handlar alltså om att säkra olika språks ställning och medborgarnas möjligheter att använda dem.”

”Institutet för språk och folkminnen och Språkrådet är ingen rättsvårdande myndighet. Det innebär att Språkrådet inte kan ålägga andra myndigheter att följa språkpolitiska lagar och förordningar. Rådet kan bara informera om de bestämmelser och den språkpolitik som finns.”

(Hämtat från <<http://kund.sprakradet.imcms.net/2016>>, 2007-03-03)

”*Svinjobbigt, mysko, B-kändis, titt-olle, det är fan pinsamt och jag är helt knäckt* är exempel på ord och uttryck som Linda Rosing, känd som Big Brother-Linda, har använt i olika tidningsintervjuer. Sture Allén, mest känd som Svenska Akademiens tidigare ständige sekreterare, skulle kanske inte uttrycka sig på samma sätt – i alla fall inte offentligt. Men språket och vad som ses som språkligt korrekt i olika sammanhang förändras med tiden. Vem har makten över denna förändring?”

(Andersson & Bergström, Sture Allén eller Big Brother-Linda – vem har makten över språkets förändring?, i *Vision och verklighet*, 2004, s. 37, kursiv stil i originalet)

Några utvecklingstendenser i svenskan efter 1945

(efter Melin, *Vett och etikett i språket*, 1998, s. 172–182)

Svenskan har blivit

- kortare,
- informellare och intimare,
- internationellare,
- visuella samt
- muntligare.

Informalisering: tilltalsskick

”Herr Lundbergs kusin bugade sig artigt med studentmössan i handen.

– God dag. Mitt namn är Svensson. Jag kommer med anledning av er annons om ett rum.

– Varsågod och stig in, kandidat Svensson. Jag heter fru Boman.”

(Ur Hildeman & Beite (eds.), *Learn Swedish. Swedish Reader for beginners*, 1959, s. 8)

”Samtalsstilens informalisering kan beläggas i nästan hela västvärlden mot slutet av 1900-talet. Men i Sverige är genombrottet ovanligt tydligt med den så kallade du-reformen kring 1970. Någon reform var det inte, snarare en gradvis förändring.”

(Josephson, *Ju. Ifrågasatta självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige*, 2004, s. 91)

”Ny-niandet är numera relativt väletablerat; det rekommenderas ibland i anvisningar till nyanställda affärsbiträden. För dessa *ni*-talare, som nästan undantagslöst är födda en bra bit efter 1960, finns det inga minnen av nedlåtande *ni*. De är ingenting annat än artiga i sitt niande, även om äldre samtalspartners ibland kan tolka in något annat.”

(Josephson, *Ju. Ifrågasatta självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige*, 2004, s. 94, kursiv stil i originalet)

Informalisering: myndighetstexter

”Den som tillverkar, till försäljning utbjuder eller eljest saluhåller för beredande av brännvin ägnad apparat eller del av dylik apparat med uppenbart syfte att apparaten eller apparatdelen skall komma att nyttjas vid olovlig brännvinstillverkning eller för att obehörigen antingen från denaturerat brännvin borttaga denatureringsmedlet eller försvaga denatureringen eller göra annan till dryck ej ämnad alkoholhaltig vara användbar därtill, så ock den vilken överlåter dylik apparat eller apparatdel, ehuru han har skälig anledning antaga att densamma skall komma att nyttjas för ändamål som nu sagts, straffes med böter från och med etthundra till och med tvåtusen kronor, och vara apparaten eller apparatdelen förbruten. ”

(Ur *Kunglig förordning 11 juni 1926*)

Källa: Melin, *Vett och etikett i språket*, 1998, s. 184, fet stil i originalet.

”Ansökan och beslut

Ansökan om handikappersättning ska göras skriftlig till Försäkringskassan. Du kan ansöka om handikappersättning på en särskild blankett som finns hos Försäkringskassan. Du kan också hämta blanketten på www.forsakringskassan.se. När du ansöker om handikappersättning ska du också lämna in ett läkarutlåtande om din sjukdom eller ditt funktionshinder. Om du nyligen lämnat in läkarutlåtande kanske du inte behöver lämna in ett nytt. Du kan få hjälp av Försäkringskassan att fylla i ansökan.

Socialförsäkringsnämnden hos Försäkringskassan beslutar om du har rätt till handikappersättning och efter vilken nivå handikappersättningen ska betalas ut. Om du inte är nöjd med beslutet kan du överklaga till länsrätten. Du måste överklaga inom två månader. Hur du ska göra för att överklaga står i beslutet du får när du har ansökt om handikappersättning. Om du behöver hjälp med att överklaga kan du kontakta Försäkringskassan.”

(Ur *Handikappersättning. Information från Försäkringskassan*, <www.fk.se>, 2007-03-14, fet stil i originalet)

”Mammaledighet

4 § En kvinnlig arbetstagare har rätt till hel ledighet i samband med sitt barns födelse under en sammanhängande tid av minst sju veckor före den beräknade tidpunkten för förlossningen och sju veckor efter förlossningen. Hon har också rätt att vara ledig för att amma barnet.

Mammaledigheten behöver inte vara förenad med att föräldrapenning betalas ut. Vid ledighet för att amma barnet gäller inte 10–15 §.”

(Ur *Föräldraledighetslagen*, SFS 1995:584)

Informaliseringens gränser

” ’Hej Ingrid’, kuttrar en vänlig röst i telefonen, men det är inte någon av mina vänner utan en telefonförsäljare från Tele2. Sådant är missbruk. Namn är viktigt och jag är inte ’Ingrid’ med vem som helst. Inte med försäljaren som vill skapa en falsk känsla av förtrolighet för att få mig att teckna bredbandsavtal. Förtrolighet förutsätter ömsesidighet och kommunikation utan luriga baktankar.”

(Norrman, Jag är inte Ingrid med vem som helst, *Expressen/GT*, 2007-03-10)

Politisk korrekthet: etnicitet

”Är *invandrare* ett negativt ord?”

(Melin, *Vett och etikett i språket*, 1998, s. 56)

integration

det mångkulturella samhället, Mångkulturåret

mångfald i samhället

det multikulturella Sverige

multikultur, multikulturalitet

svenskar och icke-svenskar

”Efternamn kan med fördel användas som markör för nationell bakgrund när säkra uppgifter saknas. Metoden har prövats i en analys av bortfall bland barnfamiljer som inbjudits att delta i en enkätstudie. Även om klassifikationen bara kunde ge en grov approximation av andelen svenskar och icke-svenskar i undersökningsgruppen bidrog namnmetoden till att belysa selektiviteten i olika typer av bortfall. Den fungerade även hypotes-genererande.”

(Lagerberg, Magnusson & Sundelin, Efternamn som markör för etnicitet, i: *Läkartidningen* 2005:30–31, s. 2145)

svenskar och invandrare

”Ännu en svensk tonåring har rånats i centrum av fyra invandrarungdomar.”

(*Göteborg-Posten*, 1998-05-25)

invandrade svenskar och infödda svenskar

”tillgängliga fakta har blottlagt en betydande – och växande – välfärds-klyfta mellan invandrade och infödda svenskar ...”

(*Kategorisering och integration. Om föreställda identiteter i politik, forskning, media och vardag*, SOU 2004:48, s. 12)

svensksvenskar

”Lärare som talar bruten svenska skulle kunna bli viktiga förebilder som visar barn att utbildning inte är ett privilegium för svensksvenskar.”

(Bjärvall, Vidsyn är vägen, *Dagens Nyheter*, 2006-05-06)

etno-svenskar

”Etno-svenskar behövs men ställs utanför.”

(*Aftonbladet*, 2000-02-06)

nyblivna svenskar

”Tuffare krav på nyblivna svenskar”

(*Dagens Nyheter*, 2006-08-26)

svenska medborgare

”En svensk medborgare är misstänkt för brottet.”

[konstruerat exempel]

”Tillståndet uppges vara stabilt för de svenska medborgare som skadades vid ett spränggattentat i Irak i fredags.”

(*Göteborgs-Posten*, 2006-04-10)

blattar och svensnar

”**De får svensnar och blattar att skratta ihop**

[Recension av Stockholm live med Özz Nujen, Johan Glans m.fl.]

Det handlar om en härlig blandning av det nya Sverige – svensnar och blattar om varandra. En del som skrattar åt att få sina fördomar bekräftade. Andra garvar åt igenkännandet. Men oftast skrattar vi ihop.”

(Martin, De får svensnar och blattar att skratta ihop, *Expressen*, 2006-04-30, fet stil i originalet)

”**Allt om blattedebatten. I morgon lämnar regeringens omstridde integrationsutredare sin rapport.**

I morgon presenterar regeringens omstridde utredare Masoud Kamali sin integrationsutredning – och det betyder med garanti nya storgräl om strukturell diskriminering, positiv särbehandling och språktest. Inför höstens val presenterar Metro här en liten ’Vem säger vad?’ i den så kallade blattedebatten.”

(Göransson, Allt om blattedebatten, *Metro*, 2006-08-26, fet stil i originalet)

Blatteförmedlingen, <<http://www.blatteformedlingen.se>>

”Vår definition av Blatte

En blatte är en individ med svenskt eller utländskt ursprung, som bor i Sverige och har insikt i andra språk, kulturer, seder och bruk.

En blatte kan ofta flera andra språk än svenska och engelska och känner till något annat lands affärskultur, uppförande koder, seder & bruk, har god insikt och förståelse för andra kulturers sätt att tänka och vara. – – –

Blatten kan ha erhållit sin unika kompetens från uppväxt i annat land, långa utlandsvistelser eller nära umgänge med individer som brukar denna andra kultur i vardagslivet.

Blatte är således ett ord som passar in på vissa svenskar såväl som på många invandrare.”

(Hämtat från <<http://www.blatteformedlingen.se/se/blattefakta/default.asp>>, 2007-03-03, fet stil i originalet)

Svenssons och nySvenssons

”TEDDY Lördagar kl 19.03-20.00 i P4

Teddy Paunkoski presenterar het, pulserande musik för Svenssons och nySvenssons. Det är allt ifrån turbofolk till rai, bhangra, latinhouse, chalga, dansband i Balkantappning och mycket mera.”

(Hämtat från <www.sr.se/musik/index.asp?ProgramID=931>, 2007-03-03)

miljonsvenskar, miljonsvenska och svenssonsvenska

”Jag ser alla som växt upp i miljonprogrammen eller haft en nära relation till miljonprogrammen och dess invånare som miljonsvenskar. Det är svenskar både med och utan utländsk bakgrund, det är mycket arbetar- och underklass men nästan minst lika mycket medelklass. Det är en språk-begåvad grupp svenskar och en grupp svenskar som dessutom utvecklat en modern svensk dialekt; miljonsvenskan. Den som vi tidigare kallat allt från nysvenska, till rinkebysvenska, till shosvenska. En dialekt som precis som alla andra dialekter har sina lokala variationer.”

(Rojas, Jag är miljonsvensk – inte mångkulturell, *Aftonbladet*, 2006-04-17)

”Men [tidskriften] Gringo hade aldrig kunnat finnas om vi inte behärskade svenssonsvenska. Människor som bara pratar miljonsvenska är ofta chanslösa på arbetsmarknaden.”

(Gringoredaktionen, ”Miljonsvenska” är språkglädje, *Dagens Nyheter*, 2006-05-02)

multietniskt ungdomsspråk och förortsslang

”*Multietniskt ungdomsspråk* ... fungerar som vetenskaplig term, men är otympligt i dagligt tal. Här behövs ett mer användarvänligt alternativ, särskilt eftersom just ungdomsspråket är något som det pratas vitt och brett om.”

Förortsslang ”är också det ord som vi skulle vilja rekommendera för vardagsbruk, eftersom vi anser att det fångar några viktiga aspekter. Förledet *förort* har visserligen en allmän betydelse. Men det har därutöver i dag också [sic!] kommit att få en mer specifik betydelse förknippad med flerspråkiga bostadsområden. I en sammansättning som ’förortsslang’ är det den mer specifika betydelsen som lyfts fram.

Vad gäller efterledet *-slang* menar vi att det är mer beskrivande än alternativen *-språk* och *-svenska*. Det framhäver att varieteteten har liknande användning som andra slangspråk och är ett gruppspråk snarare än en sociolekt eller dialekt; det associerar till ungdom, informellt språk, underifrån-perspektiv och antyder att ordförrådet är en central komponent.”

(Bijvoet & Fraurud, ”Svenska med något utländskt”, i *Språkvård* 2006:3, s. 6 resp. s. 7–8, kursiv stil i originalet)

Politisk korrekthet: familjeliv

styvfamilj

nyfamilj

styvfamilj

”Föreningen Styvmorsviolen

Styvmorsviolen är en partipolitiskt och religiöst obunden förening för alla vuxna som är en del av skilsmässobarns liv. Föreningen vill hjälpa styvfamiljens medlemmar att finna sina roller, både i familjen och i samhället.”

(Hämtat från <www.styvmorsviolen.se>, 2007-03-04)

Familjen Hoppsan. Tips & råd för styvfamiljen (2004)

nyfamilj och pusselfamilj

”Välkommen till PusselFamiljen!

Föreningen PusselFamiljen finns till för dig som är ensamförälder, lever i nyfamilj eller är närstående till pusselfamiljer i olika former.”

(Hämtat från <www.pusselfamiljen.aland.fi>, 2007-03-04)

ensamstående föräldrar

”Sveriges Makalösa Föräldrar vill samla och sprida kunskap och information om villkoren för ensamstående föräldrar och deras barn, oavsett vilken slags familjebildning de lever i. Såväl änkor och änklingar som frånskilda och ogifta föräldrar skall inbegripas i arbetet liksom sådana föräldrar som av andra skäl (t ex missbruk, psykisk sjukdom eller långvarigt fängelsestraff) saknar stöd av den andra föräldern.”

(Hämtat från <<http://www.makalosa.org/>>, 2007-03-04)

ombildad familj

”Med ombildad familj menas en familj med sammanboende föräldrar där ett eller flera barn är enbart mannens eller enbart kvinnans (inklusive eventuella gemensamma barn).”

(Statistiska centralbyrån, *Familj, civilstånd och sammanboende. Terminologi och definitioner*, 1999, s. 11)

nätverksfamilj

”Kärnfamiljen är fortfarande den vanligaste samlevnadsformen i vårt land men samhällstrenden visar på en allt större variation i samlevnadsmonster. Familjer bryter upp och nya par flyttar samman. Med barnen som länkar bildas nätverk av relationer. Den senmoderna familjen utgör en nätverksfamilj.”

(Ur förlagsinformation om Bäck-Wiklund & Johansson (red.), *Nätverksfamiljen. Modernitet och mångfald*, 2005)

regnbågsfamilj, regnbågsbarn och treklöverfamilj

”På 60- och 70-talet användes begreppet Regnbågsfamiljer inom adoptionsvärlden för att beskriva en familj bestående av människor av världens alla färger och utseenden. I dag används term en ofta för att beskriva en barnfamilj bestående av samkönade föräldrar.”

(Hämtat från <<https://regnbagsfamiljer.wordpress.com/>>, 2007-03-17)

”Miljöpartiet föreslår ett antal åtgärder för att ge lika villkor för regnbågsfamiljer, dvs. samkönade familjer med eller utan barn.”

(Pressmeddelandet från Miljöpartiet, 2006-08-03)

”Ivrig väntan på hett efterlängtat regnbågsbarn”

(*Göteborgs-Posten*, 2007-03-11)

regnbågsbarn ny betydelse: barn till föräldrar som är homo- eller bisexuella eller transpersoner; 2006

(Hämtat från <http://www.sprakradet.se/servlet/GetDoc?meta_id=2035>, 2007-03-11, fet stil i originalet)

”Vårt första barn skall födas när som helst, med beräknad tid den 28 juli. ’Vi’ består av mig, min fru som är den som bär på magen och barnets far. Per definition är vi en regnbågsfamilj, mera exakt en treklöverfamilj. En treklöverfamilj är en familj där ett lesbiskt par eller ett bögpar skaffar barn med en person av det motsatta könet så att alla tre blir barnets föräldrar.”

(Ur Moring, Den väntandes tid är lång, hämtad från <www.astranova.fi/2005/kolumn0505/html>, 2007-03-04)

Vuxna och barn i nya relationer

”Låtsas-, extra- eller plast-?”

(Lyngfelt, *Språkvård* 1998:2)

de Paula & Klang, *Gummimammor, plastpappor och bonusbarn. Handbok för styvföräldrar* (2006)

Vuxna i nya relationer

”Hur gammal kan en pojk- respektive flickvän bli utan att benämningen börjar verka löjlig?”

(Grünbaum, Gubbvän, livskamrat, käraste, *Dagens Nyheter*, 2006-02-20)

Vilka fördelar och nackdelar erbjuder de här möjligheterna?

vän respektive *väninna*

manligt sällskap respektive *kvinnligt sällskap*

partner

gubbvän respektive *gumvän*

käraste (efter danskans *kæreste*)

Vad för slags *-bo* är du?

enbo ensamboende eller ensling

sambo par som är sammanboende

särbo par som inte är sammanboende utan bor isär

helgbo par som bor tillsammans under veckosluten

delsbo par som bor tillsammans på deltid

mambo vuxet barn som bor tillsammans med mamma

kombo kompis som bor tillsammans med kompis(ar)

dumbo par som borde flytta isär men som är för dumma att inse det

krylbo styvfamilj där det kryllar av egna och andras ungar

(Efter ”På skoj och allvar – nyskapade bo-ord, *Borås Tidning*, 2002-10-09)

Skitsnack i företagsvärlden

”Just nu är det det ekonomiska fältet som demonstrerar sitt överläge. Och så talar alla plötsligt ekonomiska, det är avkastning hit och utveckling dit, exportmässighet här och tillväxttal där, morgondagens vinnare och gårdagens jävla loser.”

(Kärnberg, Alla pratar ekonomiska, *Dagens Nyheter*, 2007-03-09)

Melin, *Corporate Bullshit. Om språket mitt i city*. (2004)

”I rådande marknadsläge vill vi fokusera på ett skarpt management-attention med fokus på ett winwin-scenario.”

managementska + socialsvängska → normalmtorgska (corporate bullshit)

Vad säger VD?

”VD har ordet” i tio slumpvis utvalda årsredovisningar för 2002,
≈ 10.000 ord totalt

Det allra vanligaste ordet: *och*

Vanliga pronomen: *vi, vår, vårt, våra*

Det vanligaste substantivet: *året*

Det vanligaste verbet: *ökade*

Det vanligaste adjektivet: *god*

durord	mollord
<i>stor</i>	<i>kostnader</i>
<i>bra</i>	<i>minska</i>
<i>tillväxt</i>	<i>negativ</i>
<i>lönsamhet</i>	<i>låg</i>
<i>hög</i>	<i>vikande</i>
<i>god</i>	<i>färre</i>
<i>betydande</i>	
<i>stark</i>	
<i>positiv</i>	

(Efter Melin, *Corporate Bullshit*, 2004, s. 57)

Norrmalmstorgska – KKK-svängen (konsult, konferens, kurs)

”En av försvarsmekanismerna när orden haglar är bullshit bingo, eller floskelbingo som det kallas på ren svenska. Reglerna är enkla. Deltagarna på mötet ritar en kvadrat med 25 rutor och skriver in de ord de förväntar sig att få höra. Och så snart någon lyckats pricka av fem i rad så blir det bingo.

Glöm inte detta till nästa strategimöte, kick off, säljcoaching, policy-möte, kurs, konferens! Så här ser en klassisk ruta ut.

outsourcing	downsizing	glocal	tänk	ultimat
social kompetens	coaching	position	fasa ut	agenda
bredband	turbulens	branding	relaterad	arena
synergi	plattform	interaktiv	EQ	on line
fokusering	paradigm	kvalitetssäkra	utbränd	mobilitet

Det här är ett annat exemplar, några år gammalt.

synergi-effekt	strategiska mål	värde-adderande	resultat-ansvar	outsourca
resultat-orienterad	struktur-kapital	marknads-segment	integrerade lösning	kund-orienterad
helhetssyn	vision	breda plattformar	kunskapsbas	coacha
bandbredd	paradigm	kreativa lösningar	personalen, vår viktigaste resurs	kompetens
process-orienterad	bench-marking	team-building	informations-miljö	kärn-verksamhet

Detta är den modernaste versionen:

storsläggan	tydlig	varumärke	halveringstid	landa på
ladda med kvalitet	skarpt läge	konsistens	pusha för	vad det handlar om
förhållnings-sätt	turnaround	skrämsel-hicka	offensiv	ta höjd för
customer relation management	komma ut på banan	leverera	maggrops-känsla	stå starkt
bara förnamnet	make or break	susning	quick fix	koka ner

Den som vill hålla sig uppdaterad följer med på www.avigsidan.com.”

Källa: Melin, *Corporate Bullshit*, 2004, s. 61–63.

Skitsnack i förvaltning och politik

”Undvik skrytfenor

Ord kan förses med s.k. skrytfenor. Det innebär att man hakar på en betydelsefattig efterled, t.ex. *-åtgärder*, *-insatser*, *-verksamhet* eller en förled, t.ex. *för-*, *av-*, *till-*. Skrytfenorna påverkar sällan ordens betydelse utan bara dess längd. Man bör därför inte använda dem om det enkla ordet uttrycker det man vill säga.

Här följer en provkarta på vanliga ord med och utan skrytfenor. Vilken är skillnaden?

<i>förhyra</i>	hyra
<i>tillskapa</i>	skapa
<i>skärgårdsmiljö</i>	skärgård
<i>jämställdhetsområdet</i>	jämställdheten
<i>personalresurser</i>	personal
<i>utvecklingsprocess</i>	utveckling
<i>katastrofsituation</i>	katastrof
<i>tvätteriverksamhet</i>	tvätter”

Källa: Ehrenberg-Sundin m.fl., *Att skriva bättre i jobbet*, 2003, s. 112, fet och kursiv stil i originalet.

”Varning för substantivsjukan

Ett enstaka verb kan växa ut till ett mångordigt uttryck om det drabbas av s.k. substantivsjuka. Verbet förvandlas till ett substantiv, som i sin tur kräver ett nytt verb för att bilda en mening med sammanhang. *Han betalar notan* blir *Han erlägger betalning för notan*. Betydelsen flyttas från det enkla, aktiva verbet till ett abstrakt substantiv. Det nya verbet, som saknar innehåll, tjänar enbart som utfyllnad.

Här är fler exempel på vanliga substantiveringar:

avlägga besök hos	besöka
göra till föremål för prövning	pröva
inkomma med yttrande	yttra sig
göra en undersökning	undersöka
vidta en granskning	granska
bedriva studier	studera”

Källa: Ehrenberg-Sundin m.fl., *Att skriva bättre i jobbet*, 2003, s. 113, fet och kursiv stil i originalet.

”Utredningen har haft någorlunda tillförlitliga uppgifter om brukarnas antropometriska mått. Utvärderingar m m ligger till grund för kravet, att sits och ryggstöd skall vara försedda med klädsel och angiven stoppning. Detta utförande ger jämnare fördelning av tryck och bättre anpassning till individuella olikheter i antropometriska mått. Om lämpliga material väljes bidrar detta väsentligt till att kroppens naturliga värmeavgivning ej hindras. Ur denna synpunkt har det dessutom bedömts vara av värde att sitsytan, vilken bär stoppningen, blir något perforerad. Stoppningen torde dessutom ha viss betydelse för rummets akustik.”

(Ur rapport från Byggnadsstyrelsen, *Sittmöbel med skrivskiva*)

Rosenbadska – Political Bullshit

Weiss, Spela bingo med Political Bullshit (*Dagens Nyheter*, 2005-01-05)

Konsten att göra en hel eller halv pudel

(Efter Melin, *Corporate Bullshit*, 2004, s. 49–53)

Tala om det förflutna

*Med facit i hand,
vem hade kunnat förutse?,
rutinerna var oklara*

Tala om framtiden

*Det får framtiden utvisa,
vi får sätta oss ner i lugn och ro och se över våra rutiner,
alla papper ska läggas på bordet,
hela byken skall vaskas*

Tala om vardagen

*Den mänskliga faktorn,
vi hade inte kontroll över alla faktorer,
vi gjorde den här bedömningen,
alla andra gjorde så här*

Tala om idealen

*Det som inte fick hända har hänt,
ingen möda får lämnas ospard,
det långsiktiga förtroendet måste bevaras*

Var ofelbar!

*Jag känner inte igen mig själv i den beskrivningen,
jag sover lugnt på natten,
man kan klandra mig för mycket men inte för detta,
mina instruktioner var mycket klara,
ett avtal är ett avtal*

Att göra en halv pudel, en hel pudel eller en mastiff

”Carl Bildts har till slut insett att hans affärer med Vostok Nafta riskerar att skada hans och regeringens trovärdighet. Efter att under flera år ha avfärdat alla kritiska frågor gjorde han vad som nästan kan betraktas som ’en halv pudel’.”

(Brors, Utrikesministern gjorde ”en halv pudel”, *Dagens Nyheter*, 2007-01-09)

”Bildt gör en pudel**Medger misstag för första gången på ett decennium.**

För första gången på ett decennium. Utrikesminister Carl Bildt gör en så kallad pudel. Han medger ett misstag. – Någon gång ska det ju inträffa, säger Bildt.”

(Hedlund, Bildt gör en pudel, *Expressen/GT*, 2007-02-03, fet stil i originalet)

”Bildt gör en mastiff.

Carl Bildt föraktar pudlar. Utsätts han för kritik gör han i stället en mastiff som med stift upper lip nafsar budbäraren i hälsenorna. Den taktiken går hem. Inga avslöjanden om att Sveriges utrikesminister haft ekonomisk vinning av sina engagemang i Sudan, Ryssland, Irak och Turkiet, verkar kunna rubba förtroendet för honom.”

(Schwartz, Bildt gör en mastiff, *Expressen/GT*, 2007-02-22, fet stil i originalet)

Försök till summering

- Vad gör vi med språket – och vad gör språket med oss?
- Hur uppfattar och bedömer vi utvecklingstendenserna informalisering, politisk korrekthet och skitsnack, och hur uppfattar och bedömer vi andra språkliga förändringar?
- Hur uppfattar inlärare de tre utvecklingstendenserna informalisering, politisk korrekthet och skitsnack i svenskan?
- Hur skall svensklärare hantera de här tre tendenserna (och andra utvecklingstendenser i språket) i sin undervisning: lyfta fram eller förtiga dem?
- Än en gång: vem bestämmer egentligen över språket?

En ofullständig referenslista

- Allén, S., M. Gellerstam & S-G. Malmgren 1989. *Orden speglar samhället*. Stockholm.
- Andersson, L-G. 2000. *Vi säger så*. Stockholm.
- Andersson, L-G. & A-L. Ringarp 2006. *Språket. Svenska folkets frågor till radioprogrammet Språket*. Stockholm.
- Andersson, P. & A. Bergström 2004. Sture Allén eller Big Brother-Linda – vem har makten över språkets förändring? I: *Vision och verklighet. Populärvetenskapliga föreläsningar hållna under Humanistdagarna den 9–10 oktober 2004*. Göteborg, s. 37–44.
- Bijvoet, E., & K. Fraurud 2006. "Svenska med något utländskt". I: *Språkvård* 2006:3, s. 4–10.
- Ehrenberg-Sundin, B., K. Lundin, Å. Wedin & M. Westman 2003. *Att skriva bättre i jobbet. En basbok om brukstexter*. 3 uppl. Stockholm.
- Grünbaum, C. 1996. *Strövtåg i språket*. Stockholm.
- Grünbaum, C. 2000. *I sällskap med språket*. Stockholm.
- Hellberg, S. 2007. Expressen, Pippi och modern svenska. I: *Språkvård* 2007:1, s. 38–44.
- Josephson, O. 2004. *Ju. Ifrågasatta självklarheter om svenskan, engelskan och alla andra språk i Sverige*. Stockholm.
- Klarspråksgruppen, <<http://www.sprakradet.se/klarspr%C3%A5k>>.
- Lindström, F. 2000. *Världens dåligaste språk. Tankar om språket och människan i dag*. Stockholm.
- Lindström, F. 2002. *Jordens smartaste ord. Språkliga gåtor och mänskligt tänk*. Stockholm.
- Lyngfelt, B. 1998. *Låtsas-, extra- eller plast-?* I: *Språkvård* 1998:2, s. 24–25.
- Melin, L. 1998. *Vett och etikett i språket*. Stockholm.
- Melin, L. *Corporate Bullshit. Om språket mitt i city*, 2004. Stockholm.
- Melin, L. & M. Melin, 2005. *Fiint språk. Språket som förhöjer, förför och förargar*. Stockholm.
- Norrby, C. 1997. Kandidat Svensson, du eller ni – om utvecklingen av tilltalsskicket i svenskan. I: Andersson, A-B. m.fl. (utg.), *Svenska som andraspråk och andra språk. Festskrift till Gunnar Tingbjörn*. Göteborg, s. 319–328.
- Norrby, C. 2004. Unga och gamla vill inte nia. I: *Språkvård* 2004:4, s. 26–35.
- Nyord i svenskan från 40-tal till 80-tal*. Utgiven av Svenska språknämnden, 1986. Stockholm.
- Nyordsboken. Med 2000 nya ord in i 2000-talet*. Utgiven av Svenska språknämnden, 2000. Stockholm.
- Språket lever! Festskrift till Margareta Westman den 27 mars 1996*. Utgiven av Svenska språknämnden. Stockholm.
- Språkrådet, f.d. Svenska språknämnden, <www.sprakradet.se>.
- Språkvård. Tidskrift utgiven av Svenska språknämnden*, 1965–.
- Westman, M. 1995. *Språkets lustgård och djungel*. (Skrifter utgivna av Svenska språknämnden 79.) Stockholm.